

Nacionalinė mokėjimų strategija

Lietuvos bankų asociacijos atsakymai į klausimus

1. TIKSLO APIBRĖŽIMAS

Strategijos tikslas, aspektai

- Parengtos Nacionalinės mokėjimų strategijos tikslas yra apibrėžiamas siaurai, kadangi orientuojamasi tik į vieną iš mokėjimų rinkos plėtojimo galimybių – momentinius ir bekontakčius mokėjimus. Jeigu siekiama kurti pažangią ir inovatyvią nacionalinę mokėjimų rinką, būtina plėsti strategijos tikslus bei apimtį. Pavyzdžiui, pirmiausia, norint padidinti atsiskaitymą mokėjimo priemonėmis, vertėtų numatyti priemones dėl atsiskaitymų grynaisiais mažinimo tiek verslo, tiek privačiame sektoriuose. Mūsų supratimu, tikslas turėtų būti matuojamas ne konkrečiu skaičiumi, o elektroninių atsiskaitymų ir grynųjų pinigų naudojimo santykiu, pavyzdžiui, 80/20. Detalesni strategijos praplėtimo pasiūlymai pateikti prie 15 temos.
- Strategijoje siūlomos priemonės grindžiamos laisvu naudotojų pasirinkimu, tačiau pasigendame papildomos informacijos apie vartotojų poreikių analizę, kuo remiantis daromos išvados, jog momentiniai / bekontakčiai mokėjimai bus pradėti intensyviai naudoti ir taps populiareni už mokėjimo korteles.

Taip pat manome, jog strategijoje turėtų būti pateiktas bendras visų mokėjimo priemonių valdymo vaizdas ir kokios jų siektinos tendencijos, o ne įvardinta konkreti technologija, kurios įvardijimas nepadeda suprasti, kaip veikia ir kokią pridėtinę vertę kuria alternatyvūs sprendimai.

Strategijoje turi būti įvertinti visi atsiskaitymo būdai ir numatytas planas, kaip harmoningai siekti visų atsiskaitymų perėjimo prie e-mokėjimų.

Dėl termino – manome, jog įgyvendinimo terminas turėtų sutapti su MPD (PSD2) įsigaliojimu, siekiant teisingai ir tinkamai pasirengti technologiniams pokyčiams. Be to, reikalingas detalesnis išaiškinimas dėl planuojamų pakeitimų teisės aktuose nuo 2018 m. sausio mėn., susijusių su MPD.

Siūlytume nevertoti formuluotės „(...) neutrali bankų ir nebankinių mokėjimo paslaugų teikėjų atžvilgiu, tačiau parengta taip, kad mokėjimų rinka būtų pasirengusi galimam bankų užimamos rinkos dalies sumažėjimui“, kadangi tai jau nurodyta kaip vienas iš MPD tikslų.

Strategijos alternatyvūs tikslai

- Siūlytume atitinkamus techninius sprendimus pradėti realizuoti kartu su MPD įsigaliojimu ir taikymu visose šalyse narėse, bet ne nacionaliniu lygiu. Taip pat manome, jog *SEPA instant* mokėjimų sprendimas galėtų būti akstinas vartotojams keisti mokėjimų įpročius bei labiau tenkinti vartotojų poreikius. Manome, jog didesnis mokėjimų rinkos progresas vyktų efektyviai išnaudojant dabartinę mokėjimo kortelių infrastruktūrą, skaitmeninę piniginę (*digital wallet*), elektroninės prekybos kanalus (*e-commerce*).

2. VEIKIMO KRYPTYS

Strateginės kryptys

- Įvardytos kryptys galėtų padėti pasiekti tikslą, tačiau kyla klausimas, ar tokiai mažai rinkai, kaip Lietuvos, ekonomiškai bus naudinga vienu metu diegti kelis nemažai resursų reikalaujančius ir bekontakčių, ir momentinių mokėjimų sprendimus. Antrosios krypties atveju manome, jog reikalinga sukurti aiškų ir subalansuotą verslo modelį, kuriame būtų užtikrinamas visų suinteresuotų šalių įsitraukimas bei įtaka. Taip pat trūksta detalios informacijos apie Lietuvos banko siūlomą finansavimo modelį.
- Reikia aiškios krypties, kaip ir kokiomis sąlygomis bus vykdomas suderinamumas ir integracija su EU lygmenyje naudojamomis mokėjimo schemomis, nes bankai šiuo metu neturi jokių lokalių mokėjimo sprendimų.

- Strategijoje minimas „alternatyvaus mokėjimo kortelėms tinklo plėtojimas“, mažoje rinkoje yra negreitai atsiperkanti investicija, todėl manome, jog nėra ekonomiškai efektyvu skatinti įvairių kryptių techninius sprendimus, juolab, kad prekybininkams skirtingų tipų skaitytuvų naudojimas sukeltų papildomų nepatogumų. Siūlytume atitinkamus techninius sprendimus pradėti realizuoti kartu su MPD įsigaliojimu ES mastu.

Alternatyvios kryptys

- Kaip vieną iš didelių trūkumų galima įvardinti „atsilikusį“ teisinį elektroninių mokėjimų reglamentavimą, t.y. vis dar nenorima suprasti, kad elektroniniai mokėjimai negali sklandžiai ir paprastai veikti ir, svarbiausia, išplisti, jeigu jiems taikomi identiški vartotojo gynimo, jo išankstinio informavimo, autorizavimo ir kiti reikalavimai. Akcentuojant elektorinių mokėjimų paprastumą, svarbu nepamiršti sudaryti ir atitinkamas teises prielaidas skatinti mokėjimo paslaugų teikėjus aktyviai plėtoti elektroninius mokėjimus. Elektroninių mokėjimų plėtros skatinimas yra visiškai nesuderinimas su teisiniu reguliavimu, kuris įpareigoja mokėjimo paslaugų teikėjus suteikti teisę neatlygintinai gauti nepagrįstai didelę grynųjų pinigų sumą bankomatuose.

3. TIKSLO MATAVIMAS

Alternatyvus tikslo matavimas

- Turėtų būti įtrauktas ir stebimas grynųjų pinigų apyvartos pokytis.
- Matavimai turi atspindėti įvairius mokėjimo industrijos naudojamus sektorius (privatų asmenų atsiskaitymai, verslo atsiskaitymai, valstybės mokėjimai)

4. KONKURENCIJAI NEPALANKIOS TENDENCIJOS

- Mokėjimo sąskaitos perkėlimo paslauga yra jau veikiantis procesas, ir, mūsų nuomone, pakanka tik patobulinti šią paslaugą paprastinant proceso žingsnius. Atitinkamai pakeitimai padėtų sutaupyti kliento ir paslaugos teikėjo kontaktavimo laiką bei greičiau būtų pasiektas rezultatas. Pati paslauga iš esmės yra reta ir nepopuliari, nes perkeliama tik paslaugos ar jų dalis, IBAN numeris pasikeičia. Numatyti ilgi terminai perkėlimo procesui vykdyti, tuo tarpu, kai toks pats, tik greitas, rezultatas gaunamas atidarant sąskaitą pas kitą MPT ir uždarant pas senąjį.
- Siekiant mažinti strategijoje minimą didelę koncentraciją bei didinti paslaugų teikimo konkurencingumą, pirmiausia turėtų būti keičiama teisinė aplinka, mažinant naujų rinkos dalyvių įėjimo į rinką barjerus, lengvinant veiklos taisykles bei redukuoti administracinę naštą. Tuo tarpu rinkoje šiuo metu veikiama atvirkščiai – įvedamas paslaugų kainų reguliavimas, prie naujų ir didelės apimties Europos Sąjungos naujovių pridama sudėtingų, administracinę naštą keliančių iniciatyvų.

Kainodaros principai

- Iš esmės konkurenciją skatintų vienodas mokėjimo paslaugų teikėjų traktavimas, nepriklausomas nuo jų statuso, pvz., tas, kas teikia nors vieną mokėjimo paslaugą, turi vadovautis tokiomis pačiomis jos teikimo taisyklėmis, kaip ir tie, kurie teikia platų spektrą paslaugų. Rinkos dalyvių kainodaros sudarymui turi įtakos teisinis reguliavimas bei rinkos ekonomikos dėsniai, o dirbtinis reguliavimas trukdytų natūraliems procesams.

6. MOKĖJIMO KORTELIŲ MASIŠKUMO STOKA

Norėtume patikslinti, kad nekorektiškai suformuotas šios skilties pavadinimas - problema yra ne mokėjimo kortelių masiškumo, o **atliekamų transakcijų kiekio stoka**, kurį lemia palankios sąlygos ir toliau sėkmingai naudoti grynuosius (pagrindinė mokėjimo sąskaita ir pan.). Šiuo metu rinkoje yra puikiai išplėta / parengta mokėjimo kortelių infrastruktūra (vienam gyventojui tenka 1.2 kortelės), kurių reikėtų skatinti, o ne eliminuoti iš mokėjimų priemonių galimybių. Strategija turėtų būti labiau orientuota į žmonių įpročių keitimą, skatinant atlikti kuo daugiau transakcijų ir į kitų atsiskaitymo grandinėje dalyvaujančių subjektų (prekybininkų, viešąsias paslaugas teikiančių, valstybės institucijų) suinteresuotumą skatinti tokius atsiskaitymus.

Mokėjimo kortelių infrastruktūra ir jos elementai yra ekonomiškai per brangūs mažesniems rinkos dalyviams

- Mokėjimo kortelių infrastruktūros įdiegimas brangus, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje investicijos teikia grąžą, todėl šiuo atveju manome, jog rinkos dalyviai turi vienodas sąlygas plėtoti verslą priklausomai nuo finansinių galimybių ir verslumo įgūdžių. Suprantama, kad kai kurių paslaugų teikimui reikia užtikrinti ypač aukštą jų teikimo saugumo lygį ir tai reikalauja didelių investicijų, tačiau tai yra saugaus ir patogaus mokėjimo kortelės naudojimo kaina.

7. ELEKTRONINIŲ LĖŠŲ MAŽESNIS SAUGUMAS PRIVERSTINIO IŠIEŠKOJIMO PROCESU

Priverstinio išieškojimo procesas iš dalies diskriminuoja asmenis, besinaudojančius elektroniniais mokėjimais

- Taip, nes susidaro įspūdis, kad mokėjimo sąskaitose esančios lėšos yra mažiau saugios priverstinio išieškojimo proceso atvejais. Nors pastebėjimas dėl šio PLAIS veikimo yra labai teisingas, tačiau nelabai suprantame, kaip šis skyrius yra susijęs su mokėjimų strategija ir kokie siūlomi sprendimai šiuo klausimu.

Priemonės, kurios užtikrintų balansą tarp efektyvaus priverstinio išieškojimo proceso ir visuomenės pasitikėjimo mokėjimo priemonėmis

- Šiuo atveju teisės aktuose turėtų būti aiškiau reglamentuoti galimi išieškojimo proceso atvejai ir užtikrintas išieškojimo neišvengiamumas nepriklausomai nuo to, kokiais mokėjimais ar sąskaitomis naudojasi asmuo.

Priemonės, kurios padėtų stiprinti gyventojų ir įmonių pasitikėjimą elektroniniais atsiskaitymais

- Visuomenės švietimo programos, padėsiančios susipažinti su elektroninių atsiskaitymų galimybėmis, saugumo bei asmens duomenų apsaugos klausimais, programos, mažinančios skatinimą naudoti grynuosius, taip pat „lengvesnis“ reglamentavimas, kuriam atitikti MPT neretai privalo imtis priemonių, apsunkinančių elektroninių mokėjimų, kurie pagal savo esmę turi būti paprasti, vykdymą iš vartotojo pusės, pvz., MPT turi teikti daug informacijos prieš operaciją ar pan., reikia gauti daug vartotojo sutikimų, pritarimų ir pan. Būtų patogiau tiek vartotojui, tiek MPT, jeigu tam tikrose situacijose e. mokėjimų procesas būtų ypač detalai reglamentuotas ir neleistų piktnaudžiauti savo teisėmis ne tik MPT, bet ir vartotojui.

8. BARJERAI INOVACIJOMS

Inovacijos Lietuvos mokėjimų rinką pasiekia vėliau nei kitas Šiaurės ir Baltijos šalis. Veiksniai, kurie tam gali daryti įtaką

- Plėtoti inovatyvius sprendimus ir taip patenkinti augančius vartotojų poreikius yra siekiama, tačiau pastaraisiais metais bankinio sektoriaus atstovai visus galimus resursus techniniams sprendimams vystyti skyrė dėl teisinio reguliavimo (euro įvedimas, SEPA, PLAIS, PAD, t. t.). Be to, perdėtas vartotojų gynimas stabdo inovacijų vystymąsi, nes pažangūs sprendimai reikalauja bendradarbiauti su vartotoju, kuris įprastai linkęs pasilikti „silpnąją“ pusę ir jaustis nerūpestingu už savo veiksmus, nes žino, kad mokėjimo paslaugų teikėjas, ginčo atveju, vis tiek bus priverstas nusileisti.

Kas galėtų paskatinti inovacijų plėtrą Lietuvoje?

- Nuosaikus, savalaikis ir vieningas ES teisinis veiklos reglamentavimas. Mūsų nuomone, inovacijų reglamentavimas turi „lenkti“ pačių inovacijų diegimą, tik tokiu atveju galimas progresas, o dabartiniu metu reglamentavimas yra ypač konservatyvus ir „atsilikęs“ nuo inovacijų.

9. NAUJŲ PREKINIŲ ŽENKLŲ, ĮGYVENDINANČIŲ MOMENTINIUS MOKĖJIMUS, PLĖTOJIMAS

- Mokėjimo schemos taisyklės turėtų būti vienodos visiems rinkos dalyviams, nediskriminuojant bankinio sektoriaus atstovų. Reikalingas aiškus schemos modelis, kuriuo vadovaujantis galima būtų įvertinti mokėjimo paslaugų naudotojų ir teikėjų poreikių bei interesų sinergiją.
- Visi nauji technologiniai sprendimai turėtų būti įgyvendinami vadovaujantis MPD, Europos mokėjimų tarybos bei kitų ES institucijų išleistais teisės aktais.
- Abejotina, ar tikrai nacionalinio prekės ženklo sukūrimas suteiktų pridėtinės vertės Lietuvos rinkai. Turėtume integruotis į Europos rinką ir naudoti Europos siūlomus sprendimus, nekurdami nacionalinių ypatumų turinčių sistemų / sprendimų, kas sudarytų barjerus naujiems rinkos dalyviams iš kitų šalių, sukurtų nevienodas sveikinimo sąlygas.
- Papildomi elementai praplėstų momentinių kredito pervedimų galimybes, tačiau vien šio funkcionalumo nepakaktų norint pakeisti mokėjimo kortelės funkcionalumą tiek lokaliai, tiek tarptautiniu mastu.
- Mokėjimo schema turėtų būti aiškiai reglamentuota ir integruota į strategijos verslo modelį bei tenkinti visų mokėjimo paslaugų teikėjų interesus.
- Mokėjimo schemos valdymo modelis bei jo rengėjas turėtų būti apibrėžtas verslo modelio pavyzdyje.

10. INFRASTRUKTŪROS, ĮGALINANČIOS MOMENTINIUS MOKĖJIMUS, PLĖTOJIMAS

- Kyla klausimas, ar mokėjimo paslaugų teikėjai turės galimybę rinktis, kuria mokėjimo sistema naudotis, kaip nurodyta 8 pav. dokumente viešai konsultacijai.
- Sąlygos turėtų būti vienodos visiems rinkos dalyviams, nediskriminuojant bankinio sektoriaus atstovų.
- Tik esant aiškiai verslo modelio schemai galima būtų detalizuoti už infrastruktūros diegimą atsakingas šalis bei kitus susijusius klausimus.
- Turi būti aiškus LB strategijoje minimos infrastruktūros finansavimo ir vystymo verslo modelio pateikimas su prisijungimo, dalyvavimo ir pasitraukimo nuostatomis.

11. STANDARTIZAVIMO INICIATYVOS

- Be jau minėtų sričių techninis standartizavimas reikalingas sukčiavimo bei pinigų plovimo prevencijos sistemose. Taip pat aktualu ir būsimiems sąskaitų informacijos paslaugų teikėjams (angl. AISP) turėti aiškiai reglamentuotus veiklos schemos standartus.

12. MOKĖJIMŲ TARYBOS ĮSTEIGIMAS

- Remiantis Skandinavijos šalių pavyzdžiais, dalyviai turėtų būti tokie, kurie reprezentuoja ne tik mokėjimo paslaugų teikėjus, bet ir kitus privataus sektoriaus atstovus, kaip pvz. Lietuvos verslo konfederacija, Lietuvos Pramoninkų konfederacija, o taip pat ir kontroliuojančias bei atitinkamo sektoriaus politiką vykdančias organizacijas: Konkurencijos Taryba, Finansų ministerija ir pan. Tokios tarybos įsteigimas turėtų platesnius tikslus ir veiklos apimtį formuojant industrijos gaires ir politiką, kuri būtų orientuota į skaitmenines valstybės

ekonomikos vystymą bei vertintų tokios politikos įgyvendinimo efektą. Manome, kad patariamoji funkcija tik LB yra labai siaura ir neefektyvi, bei toks statusas nėra racionalus priimant strateginius sprendimus.

13. ALTERNATYVOS GRYNIESIEMS PINIGAMS PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

- Siekiant moksleiviams formuoti tendencingus elektroninių mokėjimų įpročius, edukacinė programa turi būti integruota ir į švietimo programas, ne tik į vienokios ar kitokios formos iniciatyvas. Be to, reikėtų orientuotis ir į imlų inovacijoms, novatoriškai mąstantį bei dinamišką studentų segmentą. Juolab, kad Lietuvos universitetuose, kitose aukštojo ir profesinės ugdymo įstaigose taip pat paplitęs grynųjų pinigų naudojimas.
- Apskritai, vertinant visos visuomenės finansinį raštingumą, ne mažiau dėmesio privalu skirti ir visos visuomenės švietimui bei skatinimui naudotis elektroninėmis atsiskaitymo priemonėmis.

14. ELEKTRONINIŲ MOKĖJIMŲ GALIMYBIŲ VIEŠINIMAS IR NAUDOTOJŲ ŠVIETIMAS

- Pasitikėjimui mokėjimo paslaugomis formuoti turi būti skiriamas didelis dėmesys, pabrėžiant ir tam tikras mokėjimo paslaugų naudotojo pareigas, kurių laikymasis padeda saugiai naudotis paslaugomis, tačiau tuo neapsiriboti.
- Reikalinga vartotojams parengimo priimti naujoves bei edukavimo kampanija įvairaus amžiaus segmentams. Pavyzdžiui, būtų galima išnaudoti viešųjų bibliotekų, savivaldybių, seniūnijų, bendruomenės namuose esančias erdves ir supažindinti vartotojus, kaip saugiai naudotis naujomis mokėjimų galimybėmis.

15. STRATEGIJOS PRAPLĖTIMAS

1. Bendras bankų ir finansinės veiklos reguliavimas

Nevienodas reguliavimas kredito įstaigų ir kitų finansinių įstaigų, teikiančių panašias paslaugas; Reguliacinio harmonizavimo trūkumas vartotojų apsaugoje.

Bankų sektoriuje jau 20 metų nuosekliai vystomos paslaugos, o skaitmeninės - ypač. Ilgą laiką bankų taikomos elektroninio asmens identifikavimo sistemos buvo naudojamos kaip vieninteliai ir pagrindiniai vartai į viešųjų e-paslaugų erdvę. Ne paslaptis, kad bankai - vieni didžiausių investuotojų į IT sektorių. Skaičiuojama, kad Europos bankai kiekvienas metais tam išleidžia daugiau kaip 60 milijardų EUR. Tuo tarpu Lietuvoje per pastaruosius trejus metus (2013 – 2015 laikotarpyje), bankų grupių duomenimis, išleista net 138 milijonai.

Skaitmenizacija - galimybė bankams teikti naujas ir geresnes paslaugas patrauklesne klientams kaina. Tačiau dabar bankai veikia labai stipriai reguliuojamoje aplinkoje, didėja administracinė našta, kas lemia skaitmeninių paslaugų vystymo apsunkinimą. Dabartinė teisėkūros praktika dažnai per stipriai orientuojasi į paslaugų tiekėją, bet ne į pačią paslaugą. Toks vyraujantis požiūris nepalankus bankiniam verslui ir tuo pačiu mažina galimybes plėtoti technologijas, pritaikyti inovacijas.

Teisėkūroje pastaruoju metu pastebimas neigiamas reiškinys, kad ne bankinių skaitmeninių finansinių paslaugų teikėjai nėra reguliuojami ir jiems negalioja bankams taikomos griežtos taisyklės. Teisės aktai, kuriais siekiama apsaugoti vartotojus, užtikrinti atliekamų mokėjimų saugumą, turėtų būti taikomi visiems paslaugų teikėjams, nepaisant jų teisinės formos. Arba, jei šie reikalavimai yra laikomi nesvarbūs vienu subjektų atžvilgiu, jie turėtų būti panaikinti visiems subjektams. Kitu atveju, susidaro nelygios konkurencinės sąlygos bei daroma žala vartotojų interesams. Kaip pavyzdį galime pateikti Mokėjimų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriame mokėjimo paslaugų krepšelio paslauga ir su ja susijusios taisyklės nėra taikomos elektroninių pinigų įstaigoms, nors tokios įstaigos teikia adekvačias paslaugas kaip ir kredito įstaigos. Taip pat toms pačios elektroninių pinigų įstaigoms norima supaprastinti AML taisyklių taikymą. Be to, rinkoje sklando ir kitos iniciatyvos, kuriomis norima

supaprastinti griežtų taisyklių taikymą FinTech startuoliams, netaikant jiems griežtų teisės aktų reikalavimų, kas, mūsų nuomone, iškraipo subjektų lygybę. Be abejo, tai bankams apsunkina sukčiavimo ir pinigų plovimo prevencijos vykdymą. Bankai korespondentai labai neigiamai vertina tokią praktiką vykdant tarptautines operacijas. Palankių sąlygų plėtojimas FinTech startuoliams viešojoje erdvėje bankus verčia atrodyti nemoderniais bei atgyvenusiais, tačiau jų novatoriškumas yra ribojamas vien tik teisiniu reguliavimu. Todėl siūlome, kaip ir Fintech startuoliams, kurį laiką netaikyti visų bankams taikomų konsolidacijos reikalavimų naujoms veikloms.

Ižiūrimos problemos ir tarptautiniu europiniu mastu. Valstybėms narėms įgyvendinant Europos Sąjungos direktyvas bei reglamentus sukuriami papildomų nacionalinių kriterijų bei taisyklių. Harmonizacijos trūkumas sukuria kliūtis rinkos dalyviams teikti paslaugas. Tokia praktika susiformavusi dėl to, kad šalys, perkeldamos teisės aktus į nacionalinę teisę, prioritetą teikia nacionaliniams interesams. Būtent tokia praktika egzistuoja ir Lietuvoje, kuomet perkeliant europines nuostatas į nacionalinę teisę, įstatymų leidėjai žymiai labiau apriboja verslą nei siūlo direktyva. Tokie ypatumai taip pat sunkina verslo organizavimą tarptautinės grupės mastu, kuomet kiekvienoje šalyje veikiančys subjektai vadovaujasi skirtingais reikalavimais. Net maži skirtumai, dažnu atveju, reikalauja didžiulių sutarčių, IT sistemų ir klientams teikiamos informacijos pakeitimų. Nors ši problema yra sprendžiama per reglamentų tiesioginį taikymą, visgi nemažai sričių vis dar yra reguliuojamos direktyvomis, todėl būtina skirti tinkamą dėmesį tarpvalstybinių paslaugų teikimo taisyklių harmonizavimui bei tiesioginiam direktyvų nuostatų perkėlimui.

Pastebėtina, jog ne bankinės institucijos, teikiančios tas pačias finansines paslaugas, neturi atitikti tų pačių bankams taikomų taisyklių, todėl jos nesusiduria su minėta problema dėl tarptautiniu mastu teikiamų paslaugų ar verslo vystymo ir paslaugas gali teikti lanksčiau.

Apibendrinant būtina pabrėžti, jog šiuo metu egzistuoja ne naujų teisės aktų, o dabar veikiančių teisės aktų supaprastinimo, harmonizavimo bei esamo reguliavimo stabilizavimo poreikis. Turi būti panaikintos kliūtys finansinių paslaugų skaitmenizavimo procesui bankuose bei užtikrinama lygi konkurencija, nustatant tas pačias taisykles tokias pačias paslaugas teikiantiems subjektams. Jeigu finansiniams startuoliams yra sudaroma galimybė kurį laiką teikti paslaugas palankesniais teisinio reguliavimo priemonėmis, lygiagrečiai bankams taip pat turėtų būti sudaryta tokia galimybė, ieškant naujų inovatyvių verslo veikimo priemonių. Todėl siūlytina bankų naujoms veikloms netaikyti konsolidavimo reikalavimų.

2. Mokėjimai

- Kuriant naujas galimybes mokėjimo paslaugas teikiančioms įmonėms privalu užtikrinti, jog nebūtų kuriamos skirtingos taisyklės tos pačios rinkos žaidėjams. Tos pačios paslaugos privalo būti reguliuojamos tomis pačiomis taisyklėmis ir supaprastinti reikalavimai galėtų būti nustatomi tik dėl paslaugos mažesnės rizikos, bet ne dėl to, jog jos teikimas kažkokiu būdu susietas su kitos kategorijos paslaugų teikėjo palaikomu saugumu.
- Pirmiausia norime išskirti mažmeninių paslaugų paketo reguliavimą, kuris įtvirtintas neseniai priimtame Mokėjimų įstatyme. Turime pripažinti, jog šiuo reguliavimu yra žengtas žingsnis atgal, kadangi pasigesta drąsos nereguluoti finansinių paslaugų kainos. Taip pat priešrinkiminis skubėjimas lėmė ne iki galo įvertintų pakeitimų priėmimus, kurie užtikrino skirtingas sąlygas bei iškraipė konkurencingumą tiems patiems rinkos dalyviams. Be to, pasitaikė nuostatų, kurių įgyvendinimas su Mokėjimo įstatymo paskelbimu sukėlė nesklaidumų rinkoms dėl siekio nepažeisti klientų teisėtų interesų ir lūkesčių, vien todėl, kad atlikti įstatymo pakeitimai nebuvo įvertinti sistemiškai visoje įstatymo plotmėje.
- Įgyvendinant mokėjimo paslaugų vystymą siūlome įtvirtinti elektroninių mokėjimų saugumo taisykles – asmens tapatybės nustatymo metodus, duomenų saugojimo, priėjimo prie bankinių duomenų panaudojimo saugumo užtikrinimas ir kita. Tokios taisyklės turėtų būti ypatingai orientuos į naujus rinkos žaidėjus, kuriems dažnu atveju netaikomos tokios griežtos taisyklės kaip bankams. Tai

tinkamiausias ir bene vienintelis sprendimas, leidžiantis visoms suinteresuotoms šalims skaidriai dalyvauti mokėjimo ekosistemoje, vienas kitą tinkamai identifikuoti, saugiai ir sklandžiai komunikuoti, kartu paliekant vietos lankstumui ir inovacijoms.

- Pastebėtina, jog Priežiūros institucijos šiuo metu vadovaujasi visiškai skirtingais požiūriais bei politika, ypatingai reguliuojant naujus subjektus, ateinančius į rinką. Skirtingas požiūris jau dabar yra sukūręs nevienodas veikimo sąlygas ir toliau veda prie priežiūros arbitražo. Novatoriški nauji dalyviai (ypač esantys už ES ribų) pagal PSD2 rinksis labiausiai patrauklią reguliavimo jurisdikciją ir taip iškreips vienodas sąlygas vidaus rinkoje. Nacionalinėms institucijoms perkeliant PSD2 direktyvą ES Komisija turėtų sukoordinuoti tinkamą ir nuoseklų nuostatų perkėlimą. Tai galėtų būti atlikta per glaudų bendradarbiavimą su bankų industrija, parengiant interpretavimo gaires, kurios padėtų rinkos dalyviams geriau suprasti įvairias PSD2 nuostatas.
- Didelis dėmesys turi būti skiriamas duomenų dalijimuisi, siekiant kovoti su kibernetiniais nusikaltimais.
- Turi būti užtikrinta stipri viešųjų institucijų priežiūra bei jų bendradarbiavimas su privačiu sektoriumi dėl kovojimo su kibernetinėmis atakomis (pasiūlymai prie Kibernetinio saugumo temos).
- Šioje srityje didelis dėmesys turėtų būti skiriamas rinkos naujokams. Priežiūros institucija turėtų kritiškai įvertinti, ar nauji rinkos žaidėjai yra pasirengę tinkamai apsaugoti atliekamas mokėjimo operacijas ir pan.
- Kviečiame atsakingus viešojo intereso subjektus bent:
  - Nustatyti, vystyti ir palaikyti atvirus verslo veikimo standartus
  - Apibrėžti ir nustatyti vienodas teises ir pareigas visiems rinkos dalyviams, taip pat prižiūrėti kaip jų laikomasi.
  - Sertifikavimas/ licencijavimas prieigos prie sąskaitos trečiosioms šalims - paslaugų teikėjams, palengvinti vartotojams tinkamai atskirti prižiūrimus ir patikimus paslaugų teikėjus.
- Būsiami reikalavimai taip pat turėtų:
  - Nustatyti aiškius siektinus rezultatus bei paslaugų aptarnavimo lygį visoms šalims, mokėtojams, gavėjams ar kitoms trečiųjų šalių reguliuojamiems tiekėjams ir pan.
  - Užtikrinti sąveiką tarp esamų ir būsimų sprendimų rinkoje.

3. Prieiga – elektroninis identifikavimas

Įgyvendinant Nacionalinės mokėjimų strategijos tikslus, prioritetinė sektoriaus tobulinimo sritis, mūsų supratimu, turi būti elektroninės komercijos ir elektroninės bankininkystės ribų naikinimas. E. identifikavimas ir e. parašas suteikia galimybes pasiekti produktus ir paslaugas per atstumą bei identifikuoti klientus internetinėje erdvėje pagal valstybės institucijų suteiktus identifikavimo dokumentus.

Elektroninės identifikavimo priemonės, tiek viešosios, tiek privačiosios, yra reguliuojamos Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje (Eidas). Šis reglamentas leis visiems EU piliečiams prisijungti prie bet kurio banko be jokių apribojimų, todėl tikimės, kad įstatymų leidėjai, atsižvelgdami į inovatyvius reglamento siūlymus, ims iniciatyvos tobulinti ir panašios srities reguliavimą.

Lietuvos bankų asociacija jau keletą metų teikia valdžios institucijoms daug pasiūlymų, nukreiptų į klientų tapatybės nustatymo skaitmenizavimą. Vienas iš priimtų pasiūlymų šiuo metu atveria galimybę atidaryti sąskaitą nuotoliniu būdu. Seime užstrigęs E-rezidento iniciatyvos pasiūlymo spartesnis nagrinėjimas taip pat leistų

klientams suteikti saugią ir patogią identifikavimo paslaugą, modernizuojant identifikavimo galimybes ir užsienio piliečiams, norintiems, pavyzdžiui, pradėti verslą Lietuvoje. Taip pat esame teikę pasiūlymų dėl nuotolinių asmens identifikavimo priemonių supaprastinimo ir tobulinimo, tačiau tikimės, jog postūmis pagaliau atsiras įgyvendinant minėtą reglamentą bei perkeltiant AML direktyvos pakeitimus.

Plėtojant elektroninės atpažinties priemones, taip pat svarbu užtikrinti vienodas sąlygas finansų įstaigoms visose valstybėse narėse. Turi būti užtikrintas nuoseklus direktyvos perkėlimas visose valstybėse narėse, siekiant visiško suderinamumo europiniu mastu. Tolesnėje perspektyvoje siūlome peržiūrėti esamą pinigų plovimo prevencijos reguliavimą ir apsvarstyti, o, esant reikalui, harmonizuoti nuostatas, siekiant atitikti skaitmenizacijos galimybes. Toks harmonizavimas turėtų apimti: biometrinių duomenų analizavimą, video skambučius ar kitų trečiųjų šalių identifikavimo sistemas. Visais atvejais „pažink savo klientą“ ir pinigų plovimo reikalavimų imperatyvai turi būti taikomi visiems finansų rinkos dalyviams.

Svarstant Nacionalinę mokėjimų strategiją bei planuojant jos veiksmų įgyvendinimą, reikėtų koncentruotis ne tik į mokėjimo paslaugų rinką, kuriant alternatyvų mokėjimo tinklą, bekontaktes technologijas ir didinant konkurencingumą, tačiau ypatingą dėmesį reikėtų skirti įtraukiant valstybės valdymo (pvz., LRV) bei viešojo sektoriaus institucijų atsakomybę ir įsipareigojimus plėtojant e-visuomenės sąvoką. Būtent, jau artimiausiu metu reikėtų Vyriausybės iniciatyvų valstybės sektoriaus teikiamų paslaugų naudotojams sudaryti sąlygas greitiems ir patogiams atsiskaitymams (pvz., mok. kortelėmis, e-sąskaitomis). Kaip pavyzdys galėtų būti Estija, kuri turi tikslą artimiausiu metu visus mokėjimus valstybės sektoriuje vykdyti tik elektroninių mokėjimo priemonių pagalba.

Siūlome kreipti dėmesį į e-identifikavimo priemonių skatinimą valstybės mastu (el.parašas, m.parašas – šių priemonių naudotojų skaičius valstybės mastu yra labai ribotas). 2/3 lietuvių vis dar neturi išmaniųjų telefonų (lyginant su vakarų šalimis, kuriose 2/3 žmonių turi ir aktyviai naudoja išmaniuosius telefonus), be kurių bekontakčių mokėjimų paslaugų sukūrimas neleis pasiekti strategijoje minimų tikslų.

4. Duomenų apsauga

Įgyvendinant Nacionalinės mokėjimų strategijos tikslą didelis dėmesys turi būti skiriamas asmens duomenų apsaugai. Bankinis sektorius ypatingai vertinamas klientų dėl aukštų privatumo reikalavimų įgyvendinimo, todėl bankai deda visas pastangas išlaikyti tokio pobūdžio pasitikėjimą. Nors Europos Sąjungos mastu yra numatoma įgyvendinti bendrą duomenų apsaugos reglamentą, būtina tinkamai įvertinti naujų nuostatų pritaikomumą ne tik rinkoje jau esamiems žaidėjams, bet ir naujoms, inovatyvių ir lengvesnių sprendimo būdų ieškančioms mokėjimo įstaigoms ir kitiems subjektams (ypatingai besijungiantiems prie bankinių sistemų). Duomenų apsauga ypatingai svarbi įgyvendinant momentinius ir bekontakčius atsiskaitymus, kuomet asmens duomenų pažeidžiamumas pasidaro kiek didesnis. Vertinant kaip greitai visose gyvenimo srityse vyksta skaitmenizacija bei kokių mastu asmenys dalinasi informacija viešoje erdvėje, labai svarbu turėti aiškias papildomas gaires, kaip apsaugoti asmens duomenų apsaugą bei kovoti jau su galimais sukčiavimo būdais.

Dabartinis Lietuvoje egzistuojantis reguliavimas yra pasenęs ir nesiorientuoja į duomenų analizę. Tačiau visame pasaulyje sparčiai plėtojamasis „Big data“ informacijos apdorojimas, kuris leidžia supaprastinti sprendimų priėmimą ir automatizuoti procesus. „Big data“ apima didelės apimties ir įvairių informacinių sričių informaciją, kuri apdorojama itin greitai. Tokia informacija gali apimti paties vartotojo pateiktus duomenis, jie gali būti surinkti iš vartotojo socialinių tinklų ar iš kitų šaltinių analizuojant kliento elgesį. Kai kurie iš minėtų duomenų yra saugomi asmens duomenys, kurie apdorojami nuasmeninimo ar pseudonimų suteikimo būdu. Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu siekiama užtikrinti teisinį aiškumą būtent naudojant didelės apimties duomenis. Tikimės, jog kartu su reglamento įgyvendinimu valdžios institucijos užtikrins esamų kliūčių didelės apimties duomenų analizavimui panaikinimą. Esame įsitikinę, jog duomenų analizė gali padėti tinkamiau vertinant klientų patirtį, mokumą (o tai ypač aktualu), apsisaugoti nuo galimų sukčiavimo, kibernetinio saugumo pažeidimo atvejų bei, žinoma, kovoti su dideliu asmenų įsiskolinimu. Duomenų analizavimo procese siekiant

išsaugoti duomenų saugumą, ypatingą dėmesį būtina skirti nuasmeninimui bei pseudonimų suteikimui. Šioje srityje turėtų būti išleistas bendras aiškinamasis dokumentas rinkos dalyviams, kuriame aiškiai įtvirtinama kaip naudoti ir eksploatuoti nuasmenintus ir pseudonimizuotus duomenis, siekiant atitikti duomenų apsaugos kriterijus.

5. Alternatyvus skolinimas ir investavimas

- Fragmentuotas ir asimetriškas sutelktinio finansavimo reguliavimas finansų ir ne finansų institucijų atžvilgiu. Manome, kad turėtų atsirasti sutelktinio finansavimo sistemų teisinis reguliavimas, nustatantis minimalius privalomus standartus apsaugant tiek vartotojus, tiek investuotojus, teikiančius tapačias paslaugas (tiek finansinėms, tiek ne finansų institucijoms).
- Bendrąja prasme bankai pritaria šių paslaugų plėtrai ir mato daug erdvės bendradarbiaujant. Tačiau naujosios verslo formos (FinTech bei „start-up'ai“) neturėtų būti priešpriešinamos bankininkystei ar alternatyvizuojama jų veikla. Tai gali būti viena kitą papildančios veiklos, suteikiančios naudos verslui ir klientams. Tačiau pinigų plovimo prevencijos, duomenų ir vartotojų apsaugos reikalavimai turėtų būti harmonizuoti ir remtis vienodais principais.

6. Blockchain

Viso pasaulio finansų rinkose pastaruoju metu yra pripažįstamas „blockchain“ technologijos efektyvumas, todėl bankai orientuojasi į šios priemonės tobulinimą ir pritaikymą praktikoje. Mūsų nuomone, dabartinis reguliavimas galimai gali riboti tokios technologijos potencialią bei plėtrą. Manytina, kad esamos taisyklės turėtų būti peržiūrėtos ir pritaikytos prie galimo „blockchain“ plėtojimo teikiant bankines paslaugas įvairiose srityse, o ypač mokėjimuose. Šioje srityje taip pat turėtų būti užtikrintas bendradarbiavimas tarp bankų, finansinių technologijų įstaigų ir reguliatorių.

7. Platformos

Naujoji Mokėjimo paslaugų direktyva (PSD2) leidžia naujoms platformoms ateiti į elektroninės prekybos sferą, o ypač internetinių atsiskaitymų srityje. Pagrindė – tai mokėjimų inicijavimo paslaugos.

Šiandien paplitusios dviejų tipų platformos: skolinimo ir kapitalo rinkos PSD2 įteisina dvi naujas mokėjimo paslaugas: mokėjimų inicijavimo paslaugą ir informavimo apie sąskaitas paslaugą. Šių paslaugų sėkmingą vystymąsi turėtų užtikrinti tinkama infrastruktūra, atitinkanti šiuos pagrindinius principus:

- Nešališka aplinka turi veikti ir užtikrinti saugumą visoje mokėjimo paslaugų grandinėje (tikėtina vieningų techninių standartų pagalba)
- Leidžianti aiškiai paskirstyti roles, atsakomybę, įsipareigojimus ir techninį nepriklausomumą

Būsiami standartai turi užtikrinti atvirą, skaidrų, saugų ir suderintą visų infrastruktūros dalyvių veiklą. Jų įgyvendinimą (techninė, programinė įranga, schemas) sėkmingiausiai galėtų sureguliuoti pati rinka užtikrinant mokėjimų ekosistemos sklandžią bei saugią ir skaidrią veiklą, paliekant erdvės ir lankstumui bei inovacijoms.

Todėl naujosios platformos turi būti teisingai prižiūrimos nuo pat to momento, kai pradeda teikti mokėjimo paslaugas.

Bankai ir jų klientai ypač jautrūs padidėjusiai apgaulės ir sukčiavimo rizikai, todėl nekontroliuojama platformų veikla gali sukelti nepataisomą žalą esamam trapiam pasitikėjimui teikiant elektroninės prekybos / mokėjimų paslaugas.

Siūlome:

- Nustatyti vieningą techninį standartą, užtikrinantį saugumą visoje prekybos ir atsiskaitymų infrastruktūroje.
- Įsigaliojus PSD2 ir veikiant Minimaliems saugumo prisijungimo internetu reikalavimams, paskatinti rinką prižiūrinčias institucijas nustatyti minimalius visiems rinkos dalyviams taikomus reikalavimus, laikantis principo „ta pati paslauga - tos pačios taisyklės“.

Įsigaliojus PSD2, finansų institucijos turės suteikti prieigą prie sąskaitų trečiosioms šalims. Tačiau būtent finansų institucijos turės užtikrinti pinigų plovimo reikalavimų laikymąsi, taip pat dengti galimus klientų nuostolius dėl trečiųjų šalių sukčiavimo incidentų ar apgaulingų neautorizuotų operacijų.

Siūlome:

- Įgyvendinant Mokėjimo paslaugų direktyvą, teisingai subalansuoti atsakomybę dėl apgaulingų ar dėl kitų aplinkybių kylančių incidentų, teikiant mokėjimo inicijavimo paslaugas;
- Mokėjimo inicijavimo paslaugų teikėjai turėtų būti licencijuojami ir nustatytas mechanizmas prieigai blokuoti, esant incidentams.

8. Kibernetinis saugumas

Daug personalizuotos ir jautrios informacijos siunčiama internetu, todėl palaipsniui iššūkių, susijusių su informacijos saugumo užtikrinimu, kyla vis daugiau.

Technologinės inovacijos, viena vertus, gali atnešti naujų ir efektyvesnių skaitmeninės bankininkystės paslaugų, tačiau, kita vertus, gali generuoti riziką, kuri turi būti tinkamai kontroliuojama ir imamasi prevencinių priemonių.

Šiame kontekste bankai yra pagrindiniai taikiniai kibernetiniams nusikaltėliams, kurie bando ne tik pavogti pinigus iš klientų sąskaitų, tačiau taikosi ir į asmens duomenis. Kasdien vis labiau sofistikuotos ir nuolat besivystančios duomenų „fišingo“ technologijos verčia bankus nuolat vystyti grėsmių mažinimo priemones, investuoti tiek į tinklo bei IT sistemas, tiek į klientų nuotolinės prieigos sistemas siekiant išvengti kibernetinių atakų bei apgavysčių.

Todėl, mūsų nuomone, ypatingai svarbios yra šios pagrindinės sritys:

- Kibernetinio saugumo teisinis reguliavimas
  - Pranešimai apie incidentus (SSM, NIS direktyva, kritinės infrastruktūros reguliavimas ir pan.): reikalavimai skirtingi, dubliuojasi, keitimosi informacija tarp institucijų stoka ir pan.
  - Kibernetinio saugumo ir naujų skaitmeninių paslaugų balansas (nėra techninių reikalavimų, standartų, nustatančių PSD2 direktyvos įgyvendinimą, teikiant paslaugas klientams ir tuo pačiu apsaugant asmeninę informaciją bei prisijungimo duomenis).
- Kibernetinis saugumas debesų paslaugoms
  - Dabartinis reguliavimas neapima debesų paslaugų (bankai susirūpinę dėl duomenų konfidencialumo, duomenų saugumo taisyklių laikymosi ir teisinių pasekmių klausimų).
- Pasaulinė kibernetinė jurisdikcija
  - Teisinio mechanizmo kibernetinių nusikaltėlių sulaikymui stoka (tiriant tarptautinius pinigų pervedimus – pinigų plovimo ar apgavysčių atveju – teisėsauga susiduria su daugeliu iššūkių: resursų trūkumas, kalbos barjeras, skirtingos procedūros, jurisdikcijos klausimai, galų gale laiko juostų skirtumas. Šie iššūkiai gerai žinomi nusikaltėliams, todėl veikiama iš silpniau pasirengusių šalių. ES nėra centrinės duomenų bazės, kurioje būtų registruojamos tapatybės

vagystės. Ilgų derybų rezultate LRS tik šią vasarą priėmė teisinį pagrindą atsirasti keitimosi informacija tarp bankų apie sukčius galimybei).

- Kibernetinio saugumo poreikio suvokimas
  - Klientų skaitmeninių duomenų apsauga tiesiogiai priklauso nuo jų suvokimo lygmens ir jų pačių veiksmų. Saugus naršymas internete ir atsakingas el. pašto, soc. tinklų naudojimas – pagrindas skaitmeninių duomenų saugumui kovojant su kibernetinėmis atakomis.